

ТЕКСТ СТАТТІ ТУТ

Ігор Вєтров

*ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ
В УКРАЇНІ*

К. — Четверта хвиля. — 2000. — 232 с.

За свою багатовікову історію Україні неодноразово судилося бути об'єктом загарбницьких прагнень чужоземних зайд, яких вабили багатства цієї унікальної землі, що простяглася на європейському перехресті. Але те, що пережила Україна під час Другої світової війни, коли вона, спалена й зруйнована, мусила стати безроздільним і безправним володінням нацистського третього рейху, не мало прецедентів у минулому. Не буде перебільшенням сказати: нелюдяні за жорстокістю й бузувірством злочини, які чинили загарбники щодо України, її населення та багатств цієї землі, свідчили про безмежний розгул бандитської зграї претендентів на світове панування. Отож, мабуть, ніде гітлерівські завойовники не проявили себе з такою нахабністю та безоглядністю, як у "своїх українських володіннях".

Проблема економічних інтересів Німеччини щодо України — проблема не нова і досить злободенна. Вона давно вже привернула увагу істориків, але, незважаючи на певний історіографічний доробок, не дістала вичерпного висвітлення. Виявився нез'ясованим ряд важливих аспектів проблеми, не дістали вирішення і деякі кардинальні питання, що мають наукову та політичну вагу. Так, неясні витoki й формування експансіоністського курсу Німеччини щодо України, істотні розходження

між конкретними намірами використання української економіки і т. ін. Словом, осяжна й до того ж актуальна проблема залишалася тривалий час обабіч уваги історіографів. Ось чому з інтересом зустрінуте монографічне дослідження молодого науковця й викладача І. Ветрова, присвячене названій темі.

Зразу відзначимо головну рису рецензованої праці — її дослідницьку ґрунтовність. Це проявилось в інтенсивному використанні широкої джерельної бази, насамперед архівних фондів, друкованих видань, періодичної преси. Аналіз усієї сукупності джерел дав можливість з необхідною повнотою розкрити головні аспекти порушеної проблеми, внести ясність у дискусійні питання, здійснити ґрунтовний аналіз воєнно-економічної політики третього рейху щодо України, зробити належні узагальнення та висновки.

Для правильного розуміння витоків нацистської експансії, історичних коренів курсу на “східну колонізацію” важливими є документально обґрунтовані міркування автора. З цілковитою підставою він шукає і знаходить їх у пресловутій доктрині “Дранх нах Остен”. А з приходом до влади у Німеччині нацистської ультраекспансіоністської партії було взято курс на озброєння населення Німеччини “теорією” расової переваги німців і необхідності витіснення слов’янських народів з споконвічних земель та їх німецької колонізації.

Першорядного значення у цих планах надавалося захопленню України, незліченні багатства якої давали можливість третьому рейху вести війну за світове панування. Розвиваючи цей сюжет, автор цілком доречно, з вагомими цифрами характеризує український економічний фактор як наріжний камінь воєнно-промислового комплексу СРСР на початок фашистської агресії.

І. Ветров, ґрунтовно зупинившись на реалізації німецької політики щодо “освоєння” економічних потужностей окупованих промислових регіонів, дає їй адекватну оцінку, констатувавши, що первісні плани тотального пограбування української сировини та напівфабрикатів, а також унікального обладнання після краху “бліцкригу” були відкориговані у бік використання захоплених промислових потужностей як допоміжної прифронтової технічної бази. Правильно, на нашу думку, зазначається у монографії, що це було зроблено у вкрай обмежених масштабах. Автор наводить певні пояснення факту, з якими важко не погодитись. Але все ж слід підкреслити, що у доперебудовній літературі причини такого явища зводилися до масового руху Опору, особливо таких його форм, як саботаж та бойкотування. Наскільки правильною є ця точка зору, — у монографії І. Ветрова залишається неясним. Адже автор, на жаль, на ній спеціально не зупиняється.

І. Ветров разом з тим, прискіпливо аналізуючи основні підйоми хижачького пограбування України третім рейхом, переконливо показує зловісну роль у цьому німецьких промислово-фінансових структур, що уярмили Україну, характеризує їхні колонізаторські методи (хоча б на прикладі “фінансової агресії” щодо українського населення).

У монографії досліджено, і це заслуговує схвалення, таку “білу пляму” історіографії, як створення й функціонування системи рабсько-кріпосницької праці населення. Численні приклади, наведені в монографії, переконливо характеризують гранично нелюдяний характер цієї системи позаекономічної експлуатації. Вперше в історіографії у рецензованій праці порушено питання про соціальне становище робітників та службовців за “нового порядку”. Масові голодування та злидні, смертоносні епідемії в умовах розорення медичного обслуговування, цілковиті безправ’я та со-

ціальна незахищеність — таким було становище абсолютної більшості українського населення.

Німецька економічна експансія, як можна судити з книги І. Ветрова, безумовно, допомогла рейху вести тотальну війну проти країн антигітлерівської коаліції. Логічним проявом цієї тотальної війни фашистського режиму було суцільне руйнування індустриальних центрів України під час відступу німецької армії. Безумне злочинство фашистів дорого обійшлося українському народові — з цим висновком у монографії також не можна не погодитися. До речі, пізнати читачеві усю глибину страхітливих дій фашистів щодо України допомагають вельми цікаві таблиці, схеми, архівні документи, подані як додатки до основного тексту книги.

І. Ветров зумів надати своїй праці не тільки суто історичного, а й політичного звучання, яке не може залишити байдужим читача. Разом з тим немає підстав вважати тему дослідження вичерпаною. І. Ветров, сконцентрувавши увагу на фашистській експансії у промисловості, не висвітлює тотальної експансії щодо сільського господарства.

Отже, попереду, сподіваємося, другий етап наукового пошуку. І хотілося б, щоб він був не менш успішним, аніж рецензована монографія, яка заслуговує на високу оцінку.

М. В. КОВАЛЬ (Київ)